

of the open science infrastructure, which contributes to the development of information literacy and the integration of the university's scientific achievements into the international space, is emphasized.

Keywords: *University library, intellectual leadership, information environment, digital innovations, access to information, scientific communication, open science, information literacy, repository, electronic catalog, scientific databases.*

УДК 027.7 : 005 : 001.81 : 316.346.32

БІБЛІОТЕКА ОЧИМА НАУКОВЦІВ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ОПИТУВАННЯ НАУКОВЦІВ «БІБЛІОТЕКА І ВИ: ВАША ДУМКА МАЄ ЗНАЧЕННЯ»

Рибальченко Олена Миколаївна

заступниця директорки Наукової бібліотеки

Державний біотехнологічний університет

М. Харків, Україна

У статті проаналізовано результати опитування науково-педагогічних працівників університету щодо ролі та ефективності університетської бібліотеки в інформаційному забезпеченні їхньої наукової діяльності. Оцінено рівень задоволеності користувачів спектром послуг, включаючи онлайн-ресурси, віддалений доступ та професійну підтримку. Виявлено ключові напрямки діяльності бібліотеки, які науковці вважають найбільш значимими, а також надано пропозиції щодо вдосконалення взаємодії бібліотеки з науковою спільнотою. Результати дослідження підтверджують лідерську позицію бібліотеки в інформаційному просторі університету та визначають пріоритетні напрямки її подальшого розвитку.

Ключові слова: Університетська бібліотека, інформаційне забезпечення, науково-педагогічні працівники, опитування, задоволеність користувачів, онлайн-ресурси, віддалений доступ, лідерська позиція, інформаційна грамотність, наукова комунікація, цифрові інновації

У сучасному університетському середовищі, де інформація є ключовим ресурсом для навчання, досліджень та інновацій, бібліотека претендує на провідну роль у формуванні та підтримці ефективного інформаційного простору. Позиціонуючи себе як лідера у цій сфері, вона визначає напрямки доступу до інформації, забезпечує якісну підтримку наукової діяльності, демонструє свою компетентність, інноваційність та важливість для наукової та освітньої діяльності.

Однак результативність роботи бібліотеки ЗВО безпосередньо залежить від рівня задоволеності користувачів – науковців, бо саме вони є рушіями модернізації бібліотек, перетворюючи книгозбірні на сучасні центри знань і досліджень, і саме вони значною мірою формують вектор розвитку бібліотеки. Оцінка їхньої думки щодо якості та спектру наданих послуг, включаючи онлайн-ресурси, віддалений доступ та професійну підтримку, є ключовим індикатором впливу та провідної ролі бібліотеки. З метою підтвердження лідерської позиції бібліотеки НБ ДБТУ в інформаційному забезпеченні наукової діяльності, було проведено опитування серед науково-педагогічних працівників «Бібліотека і Ви: Ваша думка має значення», результати якого детально проаналізовано в цій статті.

Для всебічного вивчення взаємодії науково-педагогічних працівників із бібліотекою було розроблено опитувальник, що охоплював 10 ключових аспектів співпраці. Ми отримали 108 відповідей - це досить значна частка (майже 15%) науковців університету, що дозволяє отримати цінний зріз думок та потреб наукової спільноти щодо послуг бібліотеки.

З метою отримання як статистично значущих кількісних даних, так і глибоких якісних даних, опитування поєднувало запитання закритого та відкритого типів. Такий комбінований підхід дозволив отримати структуровану інформацію, придатну для кількісного аналізу, а також розгорнуті відповіді, що відображають особисті думки, ідеї, відчуття та досвід респондентів. Завдяки відкритим запитанням науковці мали змогу самостійно

визначати сильні сторони бібліотеки та висловлювати власні думки без нав'язування попередньо визначених варіантів, що забезпечило багатство та автентичність отриманої інформації.

Відповіді науковців на відкрите запитання щодо ролі університетської бібліотеки в їх діяльності засвідчили її ключове значення та вагомий внесок у різні аспекти роботи. Переважна більшість респондентів лаконічно визначили цю роль як "важливу", "значну", "велику", "вагому", "допоміжну", "суттєву", "основну" та "позитивну", що вже само по собі підкреслює її фундаментальну важливість. Значна частка науковців відповіли розгорнуто, що повною мірою підтвердило нашу думку, що бібліотека має імідж ключового гравця в інформаційному просторі університету. Респонденти високо оцінили діяльність бібліотеки, відзначаючи її досягнення у розвитку послуг і впровадженні нових можливостей для науковців. Науковці наголосили, що бібліотека стала не лише джерелом інформації, а й надійним партнером у дослідженнях. Деякі відповіді заслуговують на оприлюднення:

«Університетська бібліотека – це дуже потужний науковий, навчальний ресурс, який забезпечує необхідної інформацією для навчання».

«Бібліотека є невід'ємною, надзвичайно важливою складовою моєї викладацької і наукової роботи»

«Завдяки інформаційному супроводу, я можу ефективно орієнтуватися в сучасних базах даних та електронних ресурсах, що значно спрощує процес пошуку та аналізу наукової літератури»

«Університетська бібліотека відіграє ключову роль у навчальній та науковій діяльності студентів, викладачів і дослідників. Вона надає доступ до широкого спектра навчальних і наукових ресурсів, включаючи книги, журнали, електронні бази даних і архівні матеріали. »

«Особливо корисно, мені як для науковця, доступ до журналів, що індексуються в наукометричних базах даних. Бібліотека ДБТУ постійно працює з розширенням доступу до міжнародних наукових баз через корпоративну пошту.

«Важливу. Це можливість знайомитись з сучасними матеріалами, знаходити одностудентів серед науковців і бачити перспективи своєї подальшої роботи»

«Написання статей, потребує знаходження УДК, яке надають працівники бібліотеки. Уявлення про рейтинг відбувається за допомогою їх зусиль цих працівників. Вони брали участь в написанні конкурсного проєкту, який я надіслала в МОН України у цьому році. Здійснювали допомогу у оформленні методичних вказівок для виконання практичних робіт студентів. Без цього підрозділу ДБТУ я не уявляю своєї наукової діяльності. »

«Бібліотека є невіддільною складовою проведення фундаментальних досліджень, яка дозволяє знайомитись із передовими світовими та українськими дослідженнями колег, досягненнями у галузі науки і техніки. Також бібліотека допомагає формувати освітні ресурси, необхідні здобувачам, а також популяризувати академічну доброчесність».

«На сайті можу знайти всю необхідну літературу, необхідну інформацію для пошуку іноземної літератури в різних базах даних. Постійно користуюся цим ресурсом».

«Бібліотека дозволяє мені бути в курсі новітніх інструментів та методів роботи з інформацією. Це сприяє підвищенню ефективності моїх досліджень та розширює можливості для наукової комунікації».

«Бібліотека надає доступ до академічних видань, що допомагає формувати точні й перевірені відповіді. Я можу посилатися на бібліотечні ресурси (е-книги, бази даних) або радити звернутися до них для глибшого вивчення теми. Бібліотека зберігає історичні та сучасні матеріали, які стають основою для аналізу та навчання».

Напередодні круглого столу «Роль командного лідерства в бібліотеці: досвід, перспективи», одним із ключових завдань опитування стало визначення сприйняття науковцями бібліотеки саме як лідера інформаційного середовища університету. Переважна більшість науковців (93,3%), які взяли участь у опитуванні, підтвердили цю думку, відзначивши лідерську позицію НБ в різних напрямках – від надання доступу до актуальних дослідницьких ресурсів до впровадження інноваційних сервісів та підтримки науковців у їхній роботі.

Найбільш значимими напрямками діяльності бібліотеки були визнані такі:

- доступ до якісної інформації (забезпечення доступу до авторитетних наукових ресурсів, баз даних) – 82,4%

- впровадження цифрових інновацій (сайт, електронний каталог, Web-портфоліо, е-архів) – 72,6%
- наукова комунікація (підтримка відкритого доступу до знань, сприяння інтеграції наукових праць в міжнародний науковий простір) – 68,6%
- формування академічної доброчесності (адміністрування сервісу з перевірки на ознаки плагіату, навчання студентів та викладачів етичному використанню інформації) – 66,7 %
- розвиток інформаційної грамотності (навчання з розширення пошукових можливостей, аналізу та використання інформації). – 57,8%

На запитання «Чи є підтримка з боку бібліотекарів для Вас достатньою?» було виявлено високий рівень задоволеності науковців підтримкою бібліотекарів та відзначена їхня оперативність, кваліфікація та постійна готовність допомогти.

Водночас, у відповідях запитання «Як можна вдосконалити взаємодію бібліотеки з науковцями?» були надані конкретні пропозиції щодо покращення інформування про послуги бібліотеки:

- розширити навчальні та консультаційні заходи з використання ресурсів;
- популяризувати доступ до електронних ресурсів та міжбібліотечного обміну;
- надавати більш персоналізовану підтримку науковцям.

На запитання, щодо послуг, які користувачі обирають сьогодні найчастіше, то відповіді були такими:

- найбільшу популярність серед перелічених послуг має розміщення робіт в репозитарії (81,7%). Це свідчить про високу зацікавленість науковців у забезпеченні відкритого доступу до наукових праць, підвищенні їх видимості та цитованості;
- значною популярністю також користується послуга визначення індексу УДК (73,1%). Це підкреслює важливість систематизації наукових матеріалів

для організації, зберігання та подальшого використання як самими науковцями, так і бібліотекою;

- більше половини опитаних респондентів звертаються за консультаціями з пошуку літератури (51,9%), що вказує на важливу роль бібліотекарів як експертів у навігації інформаційними ресурсами та допомозі в ефективному пошуку необхідної літератури для досліджень;

- послуги з оформлення видань та списків літератури (48,1%) також залишаються затребуваними, що свідчить про потребу науковців у допомозі зі стандартами бібліографічного оформлення, важливого для публікаційної діяльності та академічної доброчесності;

- традиційне відвідування бібліотеки офлайн (35,6%) зберігає свою актуальність, хоча й не є найпопулярнішим під час війни. Це може бути пов'язано з потребою в безпосередньому доступі до друкованих фондів, або особистому спілкуванні з бібліотекарями;

- послуги Міжбібліотечний абонемент/Електронна доставка документів (17,3%) та замовлення/відвідування інформаційних заходів (20,1%) мають нижчий рівень використання серед опитаних. Низький відсоток МБА/ЕДД може вказувати на достатність власних фондів бібліотеки або недостатню обізнаність науковців з цією послугою. Відносно невисока популярність інформаційних заходів може бути пов'язана з зайнятістю науковців або недостатньою релевантністю пропонованих тем їхнім науковим інтересам.

Результати опитування демонструють високу затребуваність онлайн-ресурсів, які надаються бібліотекою, про що свідчать запитання «Якими онлайн-ресурсами бібліотеки Ви користуєтесь найчастіше для задоволення інформаційних потреб?». Активно науковці використовують інформаційний портал Web-портфоліо науковців ДБТУ (80,2%), що свідчить про значний інтерес до інформації про наукову діяльність колег, їх публікаційну активність. Сайт бібліотеки (75,5%) також є важливим інструментом для задоволення інформаційних потреб як основна точка доступу до

різноманітних послуг та ресурсів. Значну популярність має і Електронний архів (репозитарій) бібліотеки (64,2%), що підкреслює важливість відкритого доступу до наукових публікацій та досліджень, які зберігаються в університеті. Електронний каталог бібліотеки (54,7%) залишається важливим інструментом для пошуку наявних у фонді бібліотеки матеріалів, а не великий відсоток можна пояснити сконвертованими БД ЕК, об'єднаних бібліотек, які наразі редагуються. Звернення до Показника наукових робіт ДБТУ відмітили майже половина опитаних (48,1%), але цей ресурс потребує більш активного просування серед науковців для підвищення його затребуваності і популярності.

НБ також забезпечує організацію доступу до електронних наукових повнотекстових і реферативних ресурсів та наукометричних зарубіжних баз даних : Web of Science, Scopus, Science Direct, Research4Life – за передплатою МОН. Постійно проводиться інформаційна робота з ознайомлення науковців та здобувачів освіти університету з умовами користування міжнародними базами даними наукової інформації та налаштуванню віддаленого доступу до них, то ж нам важливо наскільки ефективно використовуються в роботі науковців ці бази даних.

За результатом опитування найбільшу перевагу надають БД Scopus (88,5%), БД Web of Science (73,1%). На жаль меншим попитом користуються БД ScienceDirect (26%) та БД Research4Life (23%). Опитування щодо використання віддаленого доступу до зарубіжних баз даних показало, що значна кількість науковців відчуває труднощі з його налаштуванням, незважаючи на проведену інформаційну роботу. Враховуючи важливість цих ресурсів для наукової діяльності, усунення цієї перешкоди є першочерговим завданням бібліотеки.

Проведений аналіз відповідей респондентів виявив низку цінних пропозицій, спрямованих на подальше вдосконалення діяльності бібліотеки та

зміцнення її лідерської позиції в інформаційному просторі університету, які можна умовно об'єднати за напрямками:

Проведення аудиту потреб та персоналізація послуг:

- значна частина науковців наголошує на необхідності проведення регулярного аудиту інформаційних потреб різних категорій користувачів (студентів, аспірантів, викладачів) для кращого розуміння їхніх запитів та адаптації послуг;
- популярною є ідея впровадження персоналізованих сповіщень та рекомендацій, заснованих на історії пошуку, наукових інтересах користувачів та нових надходженнях, релевантних до їхньої діяльності. Також пропонується персоналізувати анонси заходів, додаючи посилання на онлайн-трансляції;
- окремо виділяється пропозиція щодо надання індивідуальної підтримки науковцям, включаючи персоналізовані добірки матеріалів для досліджень та допомогу у виборі журналів для публікацій.

Розвиток інформаційної та цифрової грамотності:

- існує чіткий запит на розширення навчальних програм бібліотеки, зокрема шляхом проведення обов'язкових (для студентів) та факультативних семінарів з наукового пошуку літератури, користування пошуковими ресурсами, архівування статей (наприклад, за допомогою EndNote) та правил цитування;
- пропонується організовувати семінари з цифрової грамотності, критичного мислення та оцінки достовірності інформації, а також практикуми з використання конкретних баз даних та програмного забезпечення.

Інтеграція, співпраця та розширення доступу до ресурсів:

- науковці висловлюють зацікавленість у посиленні інтеграції та співпраці бібліотеки з іншими бібліотеками та науковими установами на національному та міжнародному рівнях, включаючи створення єдиних

платформ обміну інформацією та ресурсами, організацію спільних проєктів та участь у міжнародних програмах.

Впровадження сучасних технологій:

- активно підтримується ідея впровадження сучасних технологій, заснованих на штучному інтелекті для покращення пошуку та рекомендацій, для створення інтерактивних навчальних матеріалів;
- пропонується впровадження чат-бота для надання швидкої допомоги користувачам у пошуку літератури, навігації по ресурсах та наданні базових консультацій;
- значну підтримку має ідея розробки мобільного додатку для зручного доступу до бібліотечних ресурсів, включаючи пошук, бронювання та завантаження матеріалів.

Оптимізація онлайн-сервісів та комунікації:

- науковці пропонують додати можливість дистанційного запису на події бібліотеки через онлайн-календар з нагадуваннями;
- підкреслюється важливість активізації залучення здобувачів освіти до користування ресурсами бібліотеки спільно з викладачами;
- пропонується організація онлайн-консультацій для допомоги у пошуку літератури та оформленні бібліографії, а також автоматизація запитів на замовлення та бронювання книг з можливістю отримання сканованих розділів;
- наголошується на важливості збільшення поінформованості (особливо молодих науковців та аспірантів) про наявні можливості бібліотеки.

Проведений огляд пропозицій науковців свідчить про їхню зацікавленість у подальшому розвитку бібліотеки як сучасного інформаційного центру. Переважають ідеї, пов'язані з персоналізацією послуг, розширенням доступу до електронних ресурсів, впровадженням новітніх технологій та підвищенням рівня інформаційної грамотності. Реалізація цих пропозицій сприятиме зміцненню лідерської позиції бібліотеки в

інформаційному просторі університету та підвищенню ефективності наукової діяльності.

Узагальнюючи позитивні відгуки, отримані під час опитування, можна з впевненістю констатувати високий рівень задоволеності науково-педагогічних працівників роботою НБ та її співробітників. Респонденти відзначили оперативність та постійну доступність бібліотекарів ("завжди онлайн", підтримка 24/7), їхню високу кваліфікацію, професіоналізм, ввічливість та чуйність.

Особливо підкреслюється швидке та якісне опрацювання запитів будь-якої складності, а також готовність бібліотекарів допомогти у вирішенні технічних питань. Науковці високо цінують співпрацю з бібліотекою, відзначаючи її позитивний вплив на підвищення ефективності наукової та навчально-методичної роботи.

Висловлюються подяки за проведену роботу, яку виконує колектив бібліотеки, та побажання і надалі підтримувати високий професійний рівень, сприяючи поширенню сучасних знань та формуванню академічної доброчесності в університеті.

Загалом, отримані позитивні відгуки є яскравим свідченням того, що бібліотека сприймається науковою спільнотою як надійний партнер, що надає якісну та своєчасну підтримку, а її працівники є компетентними та відданими своїй справі фахівцями. Ці відгуки підтверджують важливу роль бібліотеки в інформаційному забезпеченні університету та створюють міцну основу для подальшого розвитку та вдосконалення її послуг.

Аналіз відповідей науковців на опитування «Бібліотека і ви: ваша думка має значення» чітко демонструє успішне позиціонування бібліотеки як одного з лідерів інформаційного простору університету. Задоволеність користувачів якістю та доступністю бібліотечних послуг, особливо в сфері онлайн-ресурсів та віддаленого доступу, підтверджує ефективність стратегії бібліотеки у забезпеченні інформаційних потреб наукової спільноти. Водночас, для

збереження та зміцнення цієї лідерської позиції, бібліотеці необхідно продовжувати активно відстежувати запити науковців, впроваджувати інноваційні сервіси та розвивати партнерські відносини з іншими структурними підрозділами університету.

LIBRARY THROUGH THE EYES OF SCIENTISTS: ANALYTICAL REVIEW OF THE SURVEY OF SCIENTISTS “LIBRARY AND YOU: YOUR OPINION MATTERS”

Rybalchenko O. M.

*Deputy Director of the Scientific Library
State Biotechnological University
Kharkiv, Ukraine*

Abstract: *The article analyzes the results of a survey of scientific and pedagogical employees of the university on the role and effectiveness of the university library in the information support of their scientific activities. The level of user satisfaction with the range of services, including online resources, remote access and professional support, is assessed. The key areas of the library’s activity are identified, which scientists consider the most significant, and proposals are made to improve the library’s interaction with the scientific community. The results of the study confirm the leading position of the library in the university’s information space and determine the priority areas of its further development.*

Keywords: *University library, information support, scientific and pedagogical workers, survey, user satisfaction, online resources, remote access, leadership position, information literacy, scientific communication, digital innovations*

УДК 027.7:378.4(477.54-25)]:021.1:316.46

**РУШІЇ ЗМІН: ПРОГРАМИ З РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК
ЦЕНТРАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХАРКІВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

Лискова Катерина Андріївна

заступниця директорки Центральної наукової бібліотеки
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Центральна наукова бібліотека Каразінського університету активно сприяє розвитку лідерських компетенцій через проведення різноманітних